

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР із змін. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 5.04.2026)

2. Кодекс законів про працю України: Закон Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII із змін. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 04.05.2026)

3. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0004700> (дата звернення 04.05.2026)

4. Годованець Ю. С. Відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням трудових прав працівника як вид трудоправової відповідальності роботодавця. *Науковий вісник ЛДУВС*. 2018. № 2. С. 97–106. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1298> (дата звернення 5.04.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-19>

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: МЕЖІ ДОПУСТИМОГО ВТРУЧАННЯ ДЕРЖАВИ

Пердейко Ольга Іллівна

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
юридичний факультет*

*Науковий керівник: **Вдовічена Лідія Іванівна**
кандидатка юридичних наук,*

доцентка кафедри публічного права

*Чернівецький національний університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків, цифровізації економіки та зростання транснаціональної злочинності особливого значення набуває фінансовий моніторинг як один із ключових механізмів запобігання легалізації (відмиванню) доходів, які були одержані злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню

зброї масового знищення. Його запровадження зумовлене необхідністю забезпечення прозорості фінансових операцій, виявлення незаконних схем руху коштів та захисту національної економіки від кримінального впливу. Також, ефективність функціонування системи фінансового моніторингу безпосередньо впливає на економічну безпеку держави, стабільність фінансової системи та рівень довіри до банківських та фінансових установ. Разом із тим, здійснення заходів фінансового моніторингу нерідко супроводжується втручанням у сферу основоположних прав і свобод людини.

Беручи це до уваги постає питання: чи не є діяльність держави в особі органів фінансового моніторингу втручанням в особисте життя та порушенням права особи на приватність?

Ключовим нормативно-правовим актом сьогодні, що регулює питання протидії легалізації є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (в редакції від 01.01.2026 року) [1]. Цей закон встановлює сутність, зміст і структуру системи фінансового моніторингу, основною метою якої є контроль і запобігання проведенню фінансових операцій, спрямованих на відмивання незаконно отриманих коштів. У даному акті поняття «фінансовий моніторинг» розкривається через такі складові, як державний та первинний фінансовий моніторинг, які разом формують єдину систему заходів у сфері запобігання та протидії легалізації злочинних доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. Державним регулятором та наглядовим органом, який встановлює правила фінансового моніторингу для банків і небанківських установ та контролює їхнє дотримання з метою запобігання легалізації незаконних доходів є Національний банк України. На сайті Національного банку України «фінансовий моніторинг – це діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму». Національний банк встановлює до небанківських установ та банків вимоги щодо протидії відмиванню незаконно отриманих доходів та перевіряє їх дотримання [2].

Ефективне функціонування сучасного механізму фінансового моніторингу забезпечується існуванням різних його форм. Зокрема, розрізняють: первинний фінансовий моніторинг, який здійснюється суб'єктами господарювання, які безпосередньо здійснюють фінансові операції, це – банки, обмінні пункти, компанії зі страхування, ломбарди; державний, його ще називають вторинним фінансовим моніторингом, він являє собою аналіз і перевірку інформації, отриманої від суб'єктів первинного моніторингу [3, с. 4].

Сама реалізація фінансового моніторингу була б неможлива без органу, який здійснює державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Таким органом, відповідно до «Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» є – «Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг), основними завданнями якого є: реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та інші завдання передбачені Положенням» [4].

При великій кількості завдань покладених на даний орган, Держфінмоніторинг має і відповідні права, у відповідному нормативному акті прямо зазначається, що орган має право: «здійснювати в установленому законодавством порядку доступ, у тому числі автоматизований, до інформаційних та довідкових систем, реєстрів та банків даних органів державної влади (крім Національного банку) та інших державних інформаційних ресурсів, одержувати від правоохоронних та розвідувальних органів інформацію про хід опрацювання та вжиття відповідних заходів на підставі одержаних матеріалів, одержувати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу на запит додаткову інформацію» та ряд інших передбачених законодавством прав. Держфінмоніторинг у межах своїх повноважень на постійній основі здійснює збір, обробку та аналіз даних про фінансові операції, котрі підлягають фінансовому моніторингу, а також інших операцій чи відомостей, які можуть свідчити про підозру у легалізації (відмиванні) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванні тероризму або розповсюдженні зброї масового знищення. Інформація про проведення як операційного, так і стратегічного аналізу надходить, зокрема від: суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), правоохоронних і розвідувальних органів, суб'єктів державного фінмоніторингу (СДФМ) та інших державних установ та підрозділів фінансової розвідки іноземних держав. Отримані дані піддаються всебічному аналізу, що дозволяє виявити підозрілі фінансові операції у державному та приватному секторах економіки за участю фінансових і нефінансових установ [5, с. 19].

Хочемо зазначити, що межі допустимого втручання держави у сфері фінансового моніторингу визначають необхідністю досягнення балансу між забезпеченням національної та економічної безпеки і дотриманням основоположних свобод людини, зокрема права на приватність. Діяльність Державної служби фінансового моніторингу України є об'єктивно пов'язаною з обробкою значних масивів персональних та фінансових даних, що саме по собі становить втручання у приватну сферу особи. Однак, таке втручання є допустимим лише за умов його законності, обґрунтованості та пропорційності. По-перше, таке втручання має ґрунтуватися виключно на чітко визначених нормах законодавства. По-друге, воно повинно переслідувати легітимну мету – запобігання відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та іншим загрозам, що прямо впливають на безпеку держави та суспільства. Таким чином, допустиме втручання держави у сфері фінансового моніторингу є виправданим інструментом забезпечення публічних інтересів, але його межі визначаються принципами верховенства права, законності, необхідності та пропорційності, що виступають гарантією недопущення свавільного обмеження прав людини.

Література:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 02.05.2026).

2. Національний банк України. Фінансовий моніторинг. Офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring> (дата звернення: 02.05.2026);

3. Борцевич П. С. Сучасні аспекти правового регулювання фінансового моніторингу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.69>. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/323877/313995> (дата звернення: 30.04.2026);

4. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.05.2026).

5. Державна служба фінансового моніторингу України. Річний звіт за 2025 рік. Офіційний веб-сайт. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/2025/REPORT2024.pdf> (дата звернення: 02.05.2026).